

Esse virum sensit, nomen genitricis amatae
 Exhibet uxori. Bino qui germine factus (1)
 Continuo genitor, diversis nuncupat orsis :
 Atque Cain hic nomen habet, cui junctus Abelus.
 Innocuas hujus servabat cura bidentes,
 Ast alius curvo terram vertebat aratro.
 Hi cum perpetuo ferrent sua dona Tonanti,
 Dissimiles fructus sensu suadente dedere.
 Nam prior uberibus fuerant quæ prosata glebis,
 Obtulit; ast alius miti se devovet agno,
 Extâ manu sincera gerens, adipemque nivalem;
 Confestimque placet Domino pia vota tuenti.
 Quod propter gelida Cain incanduit ira.
 Quem Deus adloquio dignatus, talibus insit :
 Dic mihi, si rectum vivas, et noxia cernas,
 Degere non possis contracto a crimine purus?

A Desine mordaci fratrem disperdere sensu;
 Qui tibi ceu Domino subjectus colla daturus.
 Nec tamen his fractus, fratrem deducit ad arva,
 Atque ubi deprehensum deserto in gramine vidit,
 Elidit geminis frangens (2) pia guttura palmis.
 Quod factum Dominus cœlo speculatus ab alto;
 Disquirat, quonam terrarum degat Abelus?
 Ille negat positum custodem se fore fratris.
 Cui Deus effatur: Numnam (3) vox sanguinis ejus
 Ad me missa sonat, celsumque ascendit ad axem?
 Nosse igitur mansura tibi pro crimine tanto:
 Nam modo quæ maduit germani sanguine terra,
 Inviso maledicta tibi commissa negabit
 Semina, et adsumptis fructum non proferet herbis,
 Torpidus ut multo collidens membra tremore.

B

LECTIONES VARIANTES.

(1) *Binos g. g. factos*, cod. Vict.
 (2) *Fraudant*, Morel.

(3) *Nonne* Morel.

INCERTI AUCTORIS SODOMA.

CAPUT PRIMUM.

Jam Deus omnipotens primævi tempora sæcli,
 Vindice diluvio, cunctis aboleverat undis,
 Quas cœlum sparsit terræ, maris exspuit æquor;
 Hactenus, haud liquido pœnas decernere pactus
 Excidio, quoties hyemes induceret aer;
 Frænandis varium pluvii mandaverat arcum,
 Purpureo et viridi signantem nubila limbo.

CAPUT II.

Sed recidiva hominum pariter cum gente secunda
 Impietas, iterumque mali nova pullulat ætas,
 Excidio jam non imbres sortita, sed ignes.
 Sic Sodomum meruit tellus ardentibus uri
 Roribus (4) et finis portendere signa futuri.
 Effera luxuries illic, inimica pudoris,
 Instar legis erat, fugeret quam præsciis hospes;
 Ante vel ad Scythicas, vel apud Busiridis aras
 Exoptans per sacra necem, cæsusque cruce
 Fundere Berycium, et Libycas satiare palæstras,
 Antequam vel Circæa novas per pocula formas
 Sumere, quam læsum Sodomis amittere sexum.
 Pulsabant cœlum invidia, connubia mixta
 Incesta parili, generis natura rebellis.
 In sese, læsumque viri cum corpore nomen.
 Tempore sed certo Deus omnia perspeculatus,
 Judicat injustos patiens, ubi criminis ætas
 Cessandi spatium vis nulla coegerit iræ.
 Jamque dies ultrix aderat, duo de grege missi
 Angelico (5) forma juvenes, qui spiritus ambo
 Diva ministerio Domini mandata ferebant,

Succedunt Sodomis; illic de stirpe piorum
 Transvena Loth aderat, sapiens, justique colonus,
 Unus erat, meminisse Deum; solet utilis arbor
 In sylvis latitare feris (6) velut hospita fructu.
 Is tunc pro porta residens (vix mœrenia adibant
 Cœlicolæ) quanquam divinos nescius, ultro
 Advocat, appellat, patrio veneratur honore,
 Hospitioque vocat, longe stabulare parantes;

C Enisus longis precibus, pia pignora mensa
 Officiisque probis studio dispungit amicos.
 Nox requiem dederat, lux solverat altera noctem,
 Et Sodoma in foribus strepitat conquesta rudendum (7).
 Loth contra supplex: Ne vos nunc pacta (8) libido
 Incendat, juvenes, ipsam fœdare juventam;
 Quo luxus genitura vocat? quo semina frustra?
 Quo nullæ nuptant animæ; non lustra colentes;
 Non stabulis reduces, non undis subter hiantes;
 Nec quæ pennarum modulis prope nubila pendent,
 Nec quæ per terram protracto corpore manant.
 Omne genus, luxus genus est; nisi fœmina conjux
 Omnibus, et nunquam cuiquam nisi fœmina mater.
 Nunc si fas juvenilis habet vastare pudorem,
 Sunt intus natæ bijuges mihi, nubilus ætas,
 D Virginitas in flore tumet, jam dedita messi,
 Digna cupido viris, tulerit quam vestra voluptas;
 Cedo pater proque hospitibus pensabo dolorem.
 Vulgus ad hæc demens: Quis nam tu, quantus, et

[unde?

Qui nobis domineris, ait, legesque recondas,
 Transvena corrector (9) Sodomorum? duplicat (10) iras:

LECTIONES VARIANTES.

CAP. II. — (4) *Flammis* Fabric. Pamel. *fascibus*
 Cauchius, *fontibus* cod. Vict. *facibus* Morel at *ro-*
 ribus Baluz. ex cod. Colb.

(5) *Angelica* duo mss. codices.

(6) *Feras* alii.

(7) *Cum lege pudenda* Baluz. ex cod. Colb. *cum*

lege rudendam Vict. *congesta rudentum* Oxon.

(8) *Pasta* ed. Oxon.

(9) *Num rector* Baluz. *conrector* cod. Vict. *non rec-*
tor Colbert.

(10) *Ut ingerat* Baluz. ex cod. Vict. et Morel, *atque*
ingerit ed. Oxon.

Nunc igitur tute ipse lues, quod nostra cupido est
 Pro natis, quoque hospitibus; satis unus in omnes.
 Dicta et facta simul, vulgi mora nulla furentis.
 Turbidus hiberno ut dum volvitur impete torrens,
 Rivorum in numeros (1) uno pede fertur in omnes (2),
 Si qua illic arbor rapidis offenditur undis,
 Haud mansura diu; quantum radice licebit
 Crinitas durare moras, ubi subter aderam
 Perdit humum circumfosso cum caudice pendens,
 Huc illuc certam differt incerta ruinam:
 Haud aliter Loth in media vertigine vulgi,
 Nutabat vinci prope jam; sed diva potestas
 Subvenit; angelici juvenes de limine raptum
 Restituunt tectis, demens sed vulgus ibidem
 Pœnarum auspiciis multatur lumine diro (3).

CAPUT III.

Tunc decreta (4) Dei reserant, dignam adfore pœnam
 Pe cœlo Sodomis, ipsum meruisse salutem
 Justitiæ titulo. Quin ergo accingeris isthinc
 Festinare fugam, pariterque educere si quid
 Gentis habes? nos exitium jam inducimus urbi.
 Loth generos citus adloquitur, sed dura hominum

[mens,

Crede despexit monitum, risitque timorem.
 Tempore mox quo lux tenebras conscendere tentat,
 Et bicolor cœli facies de nocte dieque est,
 Instabant juvenes Chaldæam educere gentem
 Ex Sodomis, justamque domum donare saluti:
 Eia, age, Loth, exsurge tuamque adsume jugalem,
 Et natus duplices, atque hinc exterminus ito.
 Præveniens Sodomum pœnas (manibus quoque amicis
 Producent trepidos) atque hæc tibi cætera mando;
 Serva Loth animam, ne visum in terga retrorsum
 Vertere forte velis, cœptum vel sistere gressum,
 In montem propera. Timuit Loth ardua tardo
 Ereptare gradu, cœlestes ne prius iræ
 Opprimerent, alios igitur deposcere portus
 Adgreditur, parvam quam contra aspexerat urbem.
 Huc, inquit, contendo fugas, vix mœnibus (5) exstat
 Nec longe, nec magna. Illi favere petenti (6),
 Urbis et ipsius pariter gessere salutem.
 Inde Segor vico: nomen vox barbara novit.
 Tunc Loth ingreditur Segor; simul exoritur sol,
 Ultimus ille quidem, in Sodomamque incendia fervens
 Infert; nam totos radios armaverat igni,
 Æmula subsequitur caligo includere lucem
 Cœptans, atque globos confuso intexere cœlo;
 Fumantes coeunt nubes, novus irruiet imber,

LECTIONES VARIANTES.

- (1) *In numeros*, sic Baluz. ex cod. Colb. *numeros* alii.
 (2) *Amnes*, sic Baluz. ex cod. Vict. *omnes* alii, pro
fertur, vehitur cod. Vict. Colb.
 (3) *Interdum lumine multant*. Morel. et duo codices
 mss. nisi quod Victorinus habet *lumina*. *Interdum* le-
 gendum videtur Baluzio.
 CAP. III. — (4) *Secreta* Colbert.
 (5) *Fuga, si certe manibus* Colb.
 (6) *Mihi est: favere precanti* Colb. Vict. Morel,
 nisi quod iste legit, *favete*.
 (7) *Carne reservans* cod. Colb. *forma* Morel, pro
formam.

A Sulphura cum flammis flagrantibus æstuat æther,
 Exustus crepitat liquidis ardoribus æther
 Hinc habet in falso de vero fabula famam
 Solis progeniem currus optasse paternos,
 Nec valuisse levem puerum frenare superbos
 Ignis equos, arsisse orbem; tunc fulmine raptam
 Aurigam; illicitum planctum mutasse sorores.
 Viderit Eridanus, si qua illic populus albet,
 Aut si quis plumat senio modulatio ales.
 Hic aliter versæ mœrent miracula formæ.
 Namque comes conjux, heu me, male tum quoque

[legit

Fœmina non patiens, divina ad murmura cœli
 Audaces oculos nequicquam sola retorsit,
 Nec habitura loqui quod viderit; et simul illie
 B In fragilem mutata salem stetit ipsa sepulcrum,
 Ipsaque imago sibi formam sine corpore servans (7).
 Durat adhuc etenim nuda statione sub æthram,
 Nec pluviis dilapsa situ, nec diruta ventis.
 Quin etiam si quis mutilaverit advena formam,
 Protinus ex sese suggestu vulnera complet.
 Dicitur et vivens alio jam corpore, sexus
 Munificos solito dispungere sanguine menses.

Nusquam sunt Sodomi, nusquam illorum impia

[lucent

Mœnia; cum dominis domus omnis inops ita nusquam
 Tota rogos regio est, hinc atro horrore favillæ,
 Hincque situ cano cineres incendia signant,
 Occidit illa prior feritas (8) quam prospiciens Loth,
 Nullus arat frustra piceas fulgine glebas.
 C Semiperempta etiam si qua illic jugera lætas
 Autumni conantur opes, facile optima sese
 Promittunt oculis, pira, persica, et omnia mala,
 Donec carpuntur; nam protinus indice tactum
 Solvitur in cinerem, fit vana favillaque pomum (9).
 Sic igitur cœlo pariter terraque sepultis,
 Nec mare vivit ibi, mors est maris illa quieti,
 Quod nullus animal (10) per anhela volumina fluctus;
 Quodquod etiam patrio nunquam suspirat ab austro,
 Quodque nequit proferre aliquam de gurgite gentem
 Squamigeram, lævive cuti vel cortice septam,
 Vel crispam concham, aut duplici compagine clausam.
 Solum illic proprio mentitur fruge bitumen,
 Exusti fuligo maris; quod vividus ardor
 Subter stagna coquens, de sulphuris et salis æsta
 D Temperat inque picem dat terræ hæerere marinam.
 Invehitur proprio cum tempore pingue crematæ
 Virus aquæ, spumisque cutis super æquora nigra

- (8) *Occidit ille prior feritas*. Obscurus versus, ubi
 si *feritas* pro *fortitate* accipiat ratione carminis,
 constabit sensus, uti *feritas a ferendo* dicatur. Vox eo
 significato nunc obsoleta. PAM.

Corruptum locum sic emendari et expleri posse
 putat editor Oxonensis:

*Occidit illa prior species, quam prospiciens Loth
 Deservisse pii fertur commercia fratris.*

BALUZ.

- (9) *Vacui favillaque pomi* duo cod. mss.
 (10) *Quod nullos animat* Colb. Morel. *Idque animat*

Textitur; appellunt queis est ea captio mercis.
 Adclinant leves laterum libramine lembos,
 Ut semel impositam doceant conscendere venam.
 Nam se sponte levans adnabit mercis ad ora
 Navigii, pretiumque dabit pro munere largo,
 Ni plaga contigerit, quam mensi; foemina vestit.
 Ecce aliud monstrum pelagi de clade natatur;
 Cuncta illic immissa (1) natant; natura recessit

A Mergendis data corporibus; si denique teste
 Luciferam narem insistens, qua spiritus igni est,
 Velificavit apex, flammæ si flamma perempta est,
 Ibit subter aquas destructio naufraga lucis.
 Hæ Sodomum et Gomorum signatæ in sæcula pœnæ,
 Gentibus injustis, queis pectora dura (2) timorem
 Deseruere Dei; de cælo jura tueri,
 Inque unum rerum Dæminum spectare docebunt.

LECTIONES VARIANTES.

mullus Fabric. et edit. Oxon.
 (1) *Invita* duo cod. mss.

(2) *Corda obdura* Baluz. cod. Colb. *corpora dura*
 B Morel. cod. Victor. Paulo post *jura vereri* Colb.

ARGUMENTUM LIBRI AD SENATOREM.

EX CHRISTIANA RELIGIONE AD IDOLORUM SERVITUTEM CONVERSUM; PER JACOBUM PAMELIUM.

Senatorem graviter increpat, quod antea Christianus et Consul, Isidis seu Matris Deum sacerdos fieri non sit veritus; hortatur itaque ut saltem in senectute resipiscat. Porro cum etiam hic quædam sint Tertullianica, ego illi adscribere malui quam B. Cypriano.

AD SENATOREM

Ex Christiana religione ad idolorum servitutum conversum.

CAPUT PRIMUM.

Cum te diversis iterum vanisque viderem
 Inservire sacris, priscoque errore teneri;
 Obstipui (a) monitus; quia carmina semper amasti,
 Carmine respondens, properavi scribere versus;
 Ut te corripere, tenebras præponere luci.
 Quis patiar enim, te Matrem credere magnam
 Posse Deam dici, rursusque putare colendam,
 Cujus cultores infamia turpis inurit?
 (b) Namque sacerdotes tunicis mulieribus iidem
 Interius ritum cultu interiore fatentur;
 Idque licere putant, quod non licet; unde per orbem
 Leviter incedunt, mollita voce loquentes,
 Lapsatosque tenent extenso pollice lumbos,
 Et proprium mutant vulgato crimine sexum.
 Cumque suos celebrant ritus, (c) his esse diebus
 Se castos memorant; at si tantummodo tunc sunt,
 Ut perhibent, casti; reliquo jam tempore quid sunt?
 Sed quia coguntur saltem semel esse pudici,
 Mente fremunt, lacerant corpus, funduntque cruorem.
 Quale sacrum est vero, quod fertur nomine sanguis?

CAPUT II.

Nunc etiam dicis, quod te non fecerit ætas.

COMMENTARIUS.

CAP. I. — (a) Obstipui monitus, etc. *Est hæc phrasis non modo Cypriana, qua alibi dixit: mens obstipuit, sed et Tertullianica, sicuti supra videre est lib. de Judic. Donini, cap. II, ubi legitur:*

Obtipuere quidem plures, fatuisse sepulchra.

Castigavimus autem monitus, pro motus.

(b) Namque sacerdotes, etc. *Emendavimus iidem pro idem, et paulo post: reliquo jam tempore quid sunt, pro corpore. Atqui de sacerdotibus Isidis et ipsa Iside, supra non semel satis dictum est. Hic illis tribuit tunicas muliebres, mutatum sexum, lacerationem corporis, ac fusionem cruoris, calvitiam, et pedes*

Sed tua religio calvum, (d) caligae remota
 Gallica, sit pedibus molli redimita papyro.
 Res miranda satis dejectaque culmine summo.
 Si quis ab Isiaco Consul procedat in urbem,
 Risus oris erit: quis te non rideat autem,
 Qui fueris Consul, nunc Isidis esse ministrum?
 Quodque pudet primo, te non pudet esse secundo:
 Ingeniumque tuum turpes damnare per hymnos
 Respondente tibi vulgo et lacerante Senatu.
 Teque domo propria pictum cum fascibus ante,
 Nunc quoque cum sistro faciem portare caninam.
 Hæc non humilitas, sed humilitatis imago est.
 Cædibus illa tuis semper monumenta manebunt.
 Rumor et ad nostras pervenit publicus aures,
 Te dixisse: Dea, erravi, ignosce, redivi.
 Dic mihi si valeas, cum talia sæpe rogares,
 Et veniam peteres; que tecum verba locuta est?
 Vere mente cares, sequeris qui mente carentes.
 Hæc iterum repetis, nec te delinquere sentis.
 Quid mereare vide; minus esses forte notandus,
 Si tantum hoc scires, et in hoc errore maneres;
 At cum vericolæ penetraveris ostia legis,
 Et tibi nosse Deum paucis accesserit annis;
 Cur linqenda, tenes aut cur retinenda relinquis?
 Nilque colis, dum cuncta colis, nec corde retractas
 Vera quid a falsis, quid ab umbris lumina distent.
 Philosophum fingis, cum te sententia mutet;
 D Nam tibi si stomachum popularis moverit aura;
 Et Judæus eris, totusque incertus haberis.
 Indulge dictis, sapientia non placet alta;
 Omne quod est nimium, contra cadit, unum ope-
 [rantur

Gallicana papyro redimitos, denique cum sistro faciem caninam.

(c) His esse diebus se castos memorant, etc. *D: Castis Isidis sacris, vide infra Tertullianum tom. V lib. de jejuniis adv. Psychicos. Est ante etiam ille versus obscurus, et forte mendosus:*

Quale sacrum est vero, quod fertur nomine sanguis?

CAP. II. — (d) Caligae remota, etc. *De militia caligata, vide supra tom. II, lib. de Idolol. cap. 19, num. 147. Atqui corripitur etiam a in ablativo qui sequitur:*

Gallica, sit pedibus molli redimita papyro.

Et calor et frigus ; sic hoc, sic illud adurit ;
Sic tenebræ visum, sic sol contrarius aufert ;
Et pariter lædunt gelidum fervensque lavacrum ;
Esca alitur corpus, corpus corrumpitur esca ;
Vimque suam minuit, si quid protenditur ultra.
Denique si sedeas, requies est magna laboris :
Si multum sedeas, labor est. Maro namque poeta
Pro pœna posuit : Sedet (a), æternumque sedebit
Infelix Theseus ; semper nocet utile longum ;
Prandia longa nocent, jejunia longa fatigant ;
Sic nimium sapere stultum facit improba secta.
Me dea sic docuit, moderamen amabile, dixit.
Sed tu nec sectam modo, nec moderamina curas
Mens autem stabilis nullo pervertitur æstu,
Ipsaque simplicitas nunquam mala cogitat ulla.
Hinc sincera fides æterna fide fruatur ;
Et contra dolus longo cruciabitur igni.

A Elige quid velis, ut digna piacula vites.
Sic tamen hanc veniam mereatur creditor inquam ;
Ut leve crimen erit, si nolis noscere vera ;
Non leve crimen erit, si cognita vera relinquant.
Sed te correctum forsân matura senectus
In melius revocat satiatum erroribus istis :
Tempus enim mutat mala, digerit omnia tempus.
Tunc igitur cum te consulta reducerit ætas,
Disce Deo servare fidem, ne forte bis unum
Incurras lapsum, quia vere dicitur illud
Qui pedis offensi lapidem vitare secundo
Nescit, et incautus iterum vexaverit artus :
Imputet ipse sibi, nec casibus imputet ullis.
Corrige (b) delictum fidamine, corrige mentem.
Sufficit peccare semel, desiste vereri :
B Non erit in culpa, quem pœnitet ante fuisse.

COMMENTARIUS.

Castigavimus vero recens : Consul procedat in urbem, pro orbem. *Et mox* : Hæc non humilitas, pro Hæc tua humilitas.

(a) Sedet æternumque sedebit infelix Theseus, etc. *Istud Virgilianum est ex VI Æneidos. Prorsus autem*

lego : Nec casibus imputet ullis.

(b) Corrige delictum fidamine, etc. Fidamen pro fiducia seu spe magis haud dubie Tertullianicam phrasin sapit quam Cyprianicam.

CARMEN DE JONA ET NINIVE,

CUM ADNOTATIONIBUS FRANCISCI JURETI.

ARGUMENTUM. — *Carmen hoc nunquam antea visum nec lectum, repertum fuit in vetusto codice manuscrip-* C
pto, cujus copiam mihi fecit P. Pithæus i. c. saluti priscorum auctorum natus. Tertulliani vero genuinum esse opus, duæ res docent : primum, quia in eodem v. c. Tertulliano tribuitur, quemadmodum etiam aliud carmen de Sodomis quod postremum olim prodiiit in lucem sub nomine divi Cypriani, sed nuper assertum Tertulliano, ex conjectura, a Jac. Pamelio viro multæ lectionis et judicii. Unde obiter confirmabo sententiam ipsius Pamelii, et monebo studiosos ne amplius addubitent de vero auctore carminis de Sodomis. Deinde prorsus redolet phrasim Tertullianicam, ut obscuram et asperam, sic etiam eruditam. Illud dolendum est quod in membranarum imperite opus descriptum extitit ab antiquario. Proposui igitur bona fide lectionem v. c. et conjunctim emendationes, ne cui fucum facerem, donec aliud exemplar manuscriptum erui D
possit, unde cæteræ labeculæ eluantur. Quod attinet ad titulum, inscribatur in v. c. de Ninive. Sed cum

tota narratio pertineat ad Jonam, visum est inscribere etiam : de Jona. Suspicio tamen est Tertullianum expressisse carmine integram historiam Jonæ, ut in sacris bibliis exstat.

Post Sodomum et Gomorum viventia funera in æ-
[vum,

Et cinerum senio signata (c) incendia, pœnæ,
Et frustra solis oculis nascentia pauca,
Et pariter facti mortem maris (d) et solis illic
Si quid homo est pœnam mutato corpore servans :
Pene alios ignes (e) superi decusserat imbris,
Urbs æqui justique fuerant (f) transgressa Ninive.
Nam quis subversæ menti metus omnia vulgo
Pœnarum documenta vacanti, ubi possidet error.
At bonus (g), et nostri patiens, et plectere serus,
Omnipotens Dominus nullam jaculabitur iram,
Ni prius admoneat, durataque pectora pulset
Præsagos agitans angusta mente, prophetam (h)
Namque Ninivitarum meritis mandarat Jonam
Præfari exitium Dominus ; sed conscius ille

COMMENTARIUS.

(c) *Cinerum senio signata.* Ita correxi, pro quo erat in v. c. *cinerum senios ignara.* Conjecturam meam confirmat aperte alter ejusdem Tertulliani versus de Sodomis, ubi sic :

Tota rogos regio est, hinc atro horrore favillæ.
Inde situ cano cineres incendia signant.

Sic enim obiter lego ex vestigiis v. c. in quo : *hinc de situ* ; vulgo est : *hincque situ.*

(d) *Facti mortem maris.* Intelligit Mare Mortuum, de quo ipsemet in carmine de Sodomis :

Nec mare vivit ibi, mors est maris, illa quieti.

(e) *Pene alios ignes.* Placet hæc emendatio, ducta conjectura P. Pithæi : accedit enim prope ad vestigia scripturæ v. c. in quo :

Pane alio ignes superis decusserat imbris.

(f) *Justique fuerant.* Varias recipit conjecturas ; dubium enim est an auctor scripserit *justique forem*, vel *justi fines*, ut censet idem Pithæus : statim scripsi, *transgressa Ninive* pro quo v. c. *transgressi Ninivitarum.*

(g) *At bonus.* v. c. *at boni.*

(h) *Mente prophetam.* Forte *prophetas*, ut conjungatur, cum voce *præsagos.*